

1221 1221 1221

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 244

Том I

Дніпропетровський національний університет

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 244

Том I

ДНУ
Дніпропетровськ
2008

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

Друкується відповідно до постанови Вченої Ради
Дніпропетровського національного університету

Головний редактор:

д-р екон. наук, проф. *Анатолій Антонович Покотілов*

Редакційна колегія:

д-р фіз.-мат. наук *С. О. Смірнов*, д-р екон. наук *В. А. Ткаченко*,
д-р техн. наук *О. М. Марюта*, д-р екон. наук *Л. В. Попкова*,
д-р екон. наук *О. В. Ковальов*, д-р екон. наук *Я. Г. Берсуцький*,
д-р техн. наук *Ю. Д. Морозов*, д-р екон. наук *Г. О. Крамаренко*,
д-р екон. наук *О. С. Галушко*, д-р техн. наук *Р. Б. Тяп*, д-р екон. наук *В. В. Дорофієнко*,
д-р екон. наук *О. Й. Шевцова*, д-р наук з державного управління *М. Х. Корецький*

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Дніпропетровського національного університету
І. Л. Сазонець;
д-р екон. наук, проф. Дніпропетровської державної медичної академії
А. В. Батура

Е 45 **Економіка:** проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. –
Випуск 244: В 5 т. – Т. I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – 280 с.

ISBN 978-966-8736-05-6

У збірнику аналізуються актуальні проблеми економіки.
Для студентів, аспірантів та викладачів вузів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив авторів, 2008

ЗМІСТ

Том I

Українська Л.О., Варнавська Д.С. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ	18
Шелест О.Л. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	23
Круглова О.А. ДИНАМІКА ЗАПАСІВ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	27
Степаненко О.І. ПОРЯДОК РОЗПОДІЛУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ МІЖ ОБ'ЄКТАМИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ	36
Лівінська Г.В. УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	43
Гайдар С.М. ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ	47
Мешко Н.П. СТРАТЕГІИ СТРАН-ИННОВАТОРОВ НА ГЛОБАЛЬНОМ РЫНКЕ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ	54
Андиржанова Г.А. РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИНДУСТРИАЛЬНО- ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ.....	62
Щекович Е. С. МОДЕЛЮВАННЯ ФІЗІОЛОГІЧНИХ НОРМ СПОЖИВАННЯ ПРОДОВОЛЬСТВА	66
Дончак Л.Г. СТРУКТУРА ГОСПОДАРЬСЬКОГО І ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМІВ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ	77
Гири М.Г. ЛОГИСТИЧЕСКИЕ ПОСРЕДНИКИ ПРИ ТРАНСПОРТИРОВКЕ	83
Сердюк Т.В., Франишина С.Ю. СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	97

венное обслуживание, выполняемое специалистами-профессионалами в области транспорта, доставки и т.д. Повышая качество обслуживания, клиент приобретает массу выгод: условия, благоприятствующие сделке, выгодного партнерского способствующего продвижению продукции на рынок по более низким ценам, чем это смог бы сделать он сам.

Література.

1. Курганов В.М. Логистика. Транспорт и склад в цепи поставок товаров. М.: Книжный мир, 2005. - 432 с.
2. Неруш Ю. М. Коммерческая логистика. - М.: Банки и биржи, 1997. - 271 с.
3. Логистика. Учебное пособие (под ред. Миротина Л. Б.). - М.: Юристъ, 2002. 414 с.
4. Бажин И.И. Логистический менеджмент. - Харьков: Консум, 2005.- 439с.

Сердюк Т.В., Франишина С.Ю.

СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація

В статті "Сучасний стан енергозабезпеченості економіки України" проаналізовано стан забезпеченості економіки України паливо-енергетичними ресурсами. Україна досить багата природними ресурсами, має вигідне географічне розташування, значний науково-технічний потенціал та великий людський інтелект. А тому, реалізуючи гнучку та далекоглядну енергетичну політику та стратегію, можна в недалекому майбутньому побудувати в Україні енергетику, яка відповідала б світовим стандартам.

Ключові слова: енергетика, енергозабезпечення, енергетичні ресурси.

1. Вступ

Проголошення суверенітету України супроводжувалося зміною усталених економічних зв'язків. Складна зміна суспільно-політичного та економічного устрою країни, не завжди достатній рівень управління та господарювання призвели до глибокого занепаду економіки, зокрема енергетики України. З того ж паливно-енергетичний комплекс (ПЕК), який отримала Україна у радянську епоху, був сформований як складова частина ПЕК СРСР і тому не відповідав вимогам енергетичного комплексу незалежної держави. У підсумку в Україні було порушено дві основні вимоги, яким повинна відповідати енергетика: надійне, стабільне енергозабезпечення та ефективне використання енергетичних ресурсів.

Виробництво енергії є необхідною умовою розвитку та найважливішим компонентом економіки на всіх етапах її розвитку. У XX ст. у світі відбулося майже 25-ти кратне збільшення рівня використання енергетичних ресурсів. Для України ця проблема має особливе значення насамперед тому, що вітчизняна економіка є енергозалежною та енергодефіцитною. Так, за рахунок власних енергетичних ресурсів задовольняється лише половина усіх потреб. Споживання нафти забезпечено власними ресурсами лише на 10-12%, газу – 23-25%, частка нафти та газу у загальному використанні первинних енергоносіїв становить 62%, а природного газу – 41% [1].

Споживання первинних енергетичних ресурсів тривалий час зростало, і становить понад 200 млн. т у. п. (умовного палива) або 3,4 кг в. е. (вуглеводневого еквівалента) на одиницю ВВП, більш як у 19 разів перевищуючи аналогічний показник Німеччини (0,18 кг в.е) та майже у 15 разів – США (0,22 кг в. е.). Енергомісткість вітчизняної економіки на порядок перевищує відповідні показники розвинутих країн світу; власний видобуток при цьому зменшувався (насамперед вугілля, газу), і якщо врахувати нестабільність ці-

ни на імпортовані ресурси, то така ситуація в нашій країні викликає тривогу занепокоєння.

II. Постановка завдання

Основною метою даної статті є аналіз сучасного стану енергозабезпеченості економіки України, основних причин високого рівня енергетичних витрат у різних сферах господарювання та визначення пріоритетних напрямків покращення забезпечення країни паливо-енергетичними ресурсами (ПЕР).

III. Результати

Однією з фундаментальних характеристик економіки будь-якої країни є енергоємність валового внутрішнього продукту (ВВП), яка визначається як обсяг споживання ПЕР для задоволення енергетичних виробничих та невиробничих потреб країни на одиницю ВВП. Енергоємність ВВП України приведена до одиниці ВВП, наведено в таблиці 1 [2,3]. Найменше значення енергоємності було отримане ще у 1990 році. Після розпаду Радянського Союзу почалося різке зниження обсягів ВВП порівняно із темпами зниження споживання ПЕР, що призвело в свою чергу до зростання енергоємності вітчизняної економіки.

Починаючи із 2001 року спостерігаються значні зміни на краще в показниках енергоємності ВВП, що зумовлено впровадженням заходів інституційного характеру, реалізацією Комплексної державної програми енергозбереження (вперше в державному бюджеті країни були передбачені значні кошти на енергозбереження). У 2006 році обсяг споживання енергетичних матеріалів склав 207,7 млн. т умовного палива, у 2007 році цей обсяг був дещо меншим – 205,1 млн. т умовного палива, тобто за два останніх роки суттєвих змін у значенні енергоємності ВВП не відбулося, хоча Енергетична стратегія України передбачала поступовий спад енергоємності починаючи ще з 2005 року.

Таблиця 1
Показники, що характеризують динаміку енергоємності ВВП в Україні протягом 1990-2006 р. р.

Рік	Споживання первинних ПЕР, млн. т у.п.	Обсяг ВВП, млрд. грн.	Енергоємність ВВП	
			кг у. п. / грн.	% до попереднього року
1990	340,9	486,1	0,7	-
1992	292,7	399,9	0,73	104,3
1994	225,2	264,5	0,85	116,4
1996	206,7	209,0	0,99	116,5
1998	195,3	198,9	0,98	98,9
2000	185,4	210,2	0,88	89,8
2002	184,1	241,5	0,76	86,4
2003	193,3	264,2	0,73	96,1
2004	197,1	269,5	0,74	101,4
2006	207,8	273,4	0,76	102,7

Висока енергоємність ВВП в Україні є наслідком певної технологічної застаралості, незадовільної галузевої структури національної економіки та структури експортно-імпорتنих операцій. Неефективне внутрішнє споживання ПЕР вимагає значного (понад 50%) їхнього імпорту, що створює значну енергетичну залежність України від країн-експортерів.

Ще одним показником, що характеризує енергетичну ефективність національної економіки, є показник інтегральної енергоекономічної ефективності національних промислових технологій, значення якого зображені на рисунку 1 [4]. Показник інтегральної енергоекономічної ефективності національних промислових технологій майже в 4 рази нижчий за європейські значення, перш за все тому, що в Україні традиційним залишається надто повільне скорочення витрат енергоресурсів на одиницю ВВП, що провокує різке зниження конкурентоспроможності продукції промисловості.

Аналіз сучасної оцінки конкурентоспроможності енергетичних технологій розпочнемо з питання забезпеченості вітчизняної економіки енергоресурсами як головного критерію енергетичної безпеки країни.

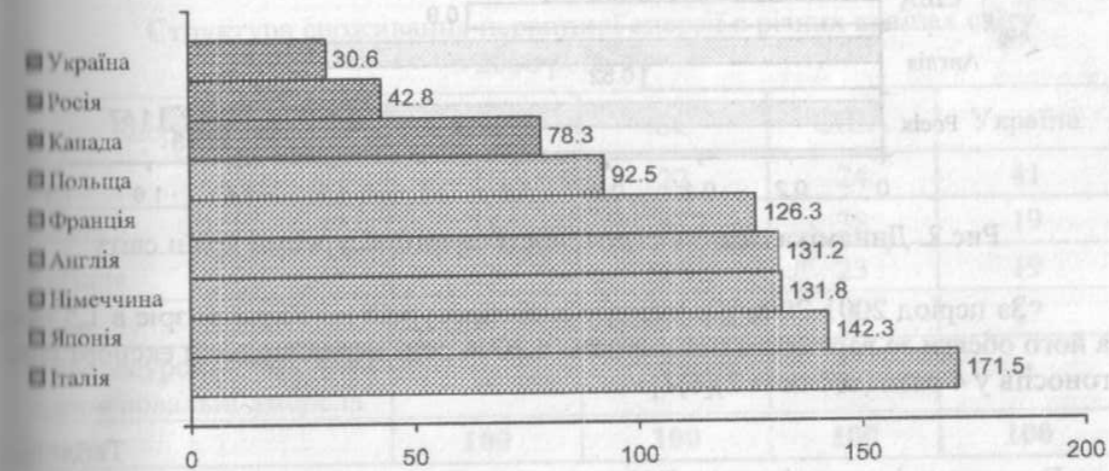

Рис. 1. Енергоекономічна ефективність промислових технологій країн світу, дол/кДж

Певною мірою енергетична безпека характеризується коефіцієнтом енергетичної безпеки (K_{EB}), що визначається відношенням виробленої первинної енергії в країні до сумарної первинної енергії, що споживається. Якщо коефіцієнт K_{EB} менше одиниці, то країна змушена імпортувати енергоресурси, якщо більше одиниці, то країна експортує або накопичує енергоносії. Динаміка самозабезпеченості енергоресурсами країн світу за період з 1970 по 2006 рік наведена на рисунку 2 [4]. За зазначений період Англія збільшила коефіцієнт самозабезпеченості з 0,52 до 1,21, Росія – з 1,43 до 1,57, підвищилась самозабезпеченість Японії та Франції, однак майже половина потреби в енергоресурсах цих країн задовольняється за рахунок імпорту. Спостерігається незначне покращення коефіцієнта енергетичної безпеки України. За усіма показниками, що характеризують енергетичну ефективність, наша країна має на найкращі

значення, тобто сучасний рівень енергетичної безпеки України можна вважати низьким. Зокрема це зумовлено тим, що значні обсяги природного газу (50 млрд. м³ щорічно) ми імпортуємо з території лише однієї країни, що дає можливість постачальнику часто в односторонньому порядку визначати ціни на цю ключовий для нас енергоресурс, який виступає засобом економічного та політичного тиску на країну[5].

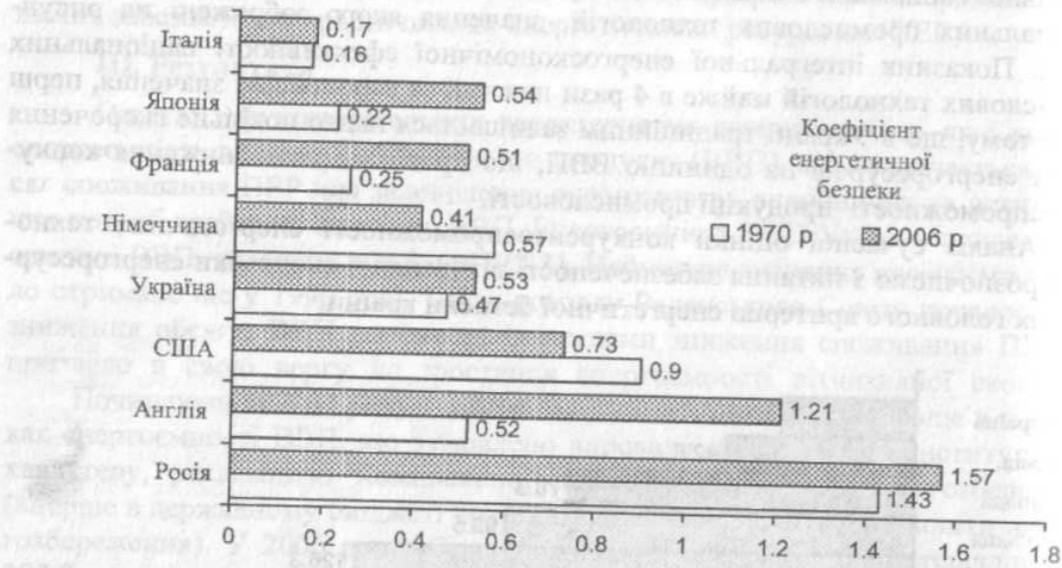

Рис.2. Динаміка самозабезпеченості енергоресурсами країн світу

За період 2001-2006 р.р. імпорт енергоресурсів до України зріс в 1,5 рази, а його обсяги за вартісним показником в 2006 році перевищували експорт енергоносіїв у 4 рази (таблиця 2)[6,7].

Таблиця 2
Експортно-імпортні операції України на світовому ринку енергоресурсів, млн. дол.

Показник	Роки				
	2001	2002	2003	2005	2006
Імпорт					
Вугілля	318,2	370,4	748,7	1136,9	898,9
Нафта	2644,1	2969,5	4427,5	5724,6	4727,2
Газ	3336,8	3870,2	3264,1	3650,9	3952,2
Електроенергія	2,7	2,8	2,6	5,1	9,0
Імпорт (всього)	6301,8	7212,8	8442,8	11013,5	9587,3
Експорт					
Вугілля	483,9	582,4	740,9	1308,2	1366,1
Нафта	822,2	130,5	350,8	212,9	361,9

Продовження таблиці 2

Газ	102,6	150,9	505,1	496,1	489,8
Електроенергія	72,3	71,3	111,28	117,2	178,2
Експорт (всього)	1781,1	935,2	1708,3	2134,4	2396,1

Вітчизняна економіка найбільше витратила на споживання імпортової нафти (до 4,7 млрд. дол. на рік) та природного газу (до 3,9 млрд. дол. на рік). Найбільшу частку в експорті країни складає вугілля (1,4 млрд. дол. на рік). Україна має можливість експортувати кам'яне вугілля, переводячи власні ТЕЦ на імпортне буре вугілля і кокс, а робота атомних енергоблоків дозволяє їй експортувати електроенергію і отримувати від цього понад 200 млн. дол..

Основними енергоносіями в світі є нафта, вугілля, природний газ та уран, які становлять основу паливно-енергетичного комплексу України (ПЕК). Співвідношення балансу використання енергоресурсів в Україні, країнах ЄС-15 та світі наведено в таблиці 3 [6,8].

Таблиця 3
Структура споживання первинної енергії в різних країнах світу в 2006 році, %

Енергоносіє	Світ	ЄС	США	Україна
Газ	21	22	24	41
Нафта	35	41	38	19
Вугілля	23	16	23	19
Уран	7	15	8	17
Гідроресурси та інші відновлювальні джерела	14	6	7	4
Разом	100	100	100	100

Енергетичний комплекс України в переважній більшості зорієнтований на використання природного газу, що посилює енергетичну залежність країни. Коли весь світ активно впроваджує та використовує відновлювальні та альтернативні джерела енергії, вітчизняна економіка залишається енергосумною та енергодефіцитною.

IV. Висновки

Таким чином, аналіз даних щодо енергозабезпеченості України паливно-енергетичними ресурсами показав, що вітчизняна економіка менше 50% забезпечена власними енергоресурсами, коефіцієнт економічної безпеки знаходиться на недостатньому рівні. Структура споживання паливно-енергетичних ресурсів в Україні суттєво відрізняється від тієї, що склалася в світі та європейських країнах; при великій енергозалежності та низькій енергоефективності економіки

Україні частка альтернативних та відновлювальних джерел у вітчизняному споживанні ПЕР надзвичайно низька. Багато країн вже почали інтенсивне широкомасштабне впровадження відновлювальних джерел в енергетику. В Україні є великий потенціал основних видів відновлювальних джерел енергії. Науково-технічна і промислова база відновлювальної енергетики в Україні знаходиться на достатньо високому рівні і при відповідному законодавчому та фінансовому забезпеченні, цілком придатна для масового впровадження. Стратегія розвитку світової енергетики на найближчі 50 років прогнозує, що вже у 2020 році 20% електроенергії буде вироблятися з ВДЕ, у 2040 році – 50%, а наприкінці XXI століття частка ВДЕ може перевищити 85% [8].

Аналітичні дослідження сучасного стану енергозабезпеченості економіки України свідчать, що безсистемна і надто повільна структурна перебудова економіки України, критична зношеність основних фондів, висока внаслідок технологічної відсталості енергоємність ВВП, великі обсяги імпорту енергоносіїв, недостатньо активна реалізація політики енергозбереження та інше – усе це є причинами високого рівня витрат паливно-енергетичних ресурсів, що веде країну до енергетичної та економічної кризи.

Не останню роль в недостатньо активній реалізації політики енергозбереження зіграв той факт, що Росія постачала енергоресурси в Україну за завищеними тарифами. Тому фактор ціни ресурсу тривалий час не здійснював необхідного мотивуючого впливу на споживачів енергоресурсів. Крім того, навіть те, що досить ретельно пророблено та обгрунтовано на рівні державних програм, під час їх реалізації дуже часто не має чітко визначених джерел фінансування, як це відбувається зокрема і з реалізацією комплексної державної програми енергозбереження.

Наслідки для української економіки тієї політичної нестабільності, яку має місце останні роки, взагалі важко передбачити. За умов збереження такої ситуації дуже сумнівною виглядає можливість досягнення вітчизняною економікою показників скорочення енергоспоживання, наведених в Енергетичній стратегії до 2030 року (зниження енергоємності більше ніж на 50%).

Більш конкретними першочерговими напрямками покращення енергозабезпеченості економіки України є: розширення внутрішнього виробництва палива та збільшення виробництва енергоносіїв за межами території України (можливість видобутку енергетичних ресурсів в інших країнах, таких як Лівія, ОАЕ, Узбекистан, Азербайджан); збільшення частки ядерної енергетики та вугілля власного видобування в енергобалансі України та зменшення частки імпортованих нафти та газу; диверсифікація шляхів постачання та транспортування енергоносіїв. В рамках реалізації політики зниження енергоємності доцільно активізувати запровадження енергозберігаючих технологій, заходів житлово-комунальному господарстві, в енергоємних галузях промисловості (чорній металургії, промисловості будівельних матеріалів, тощо).

Література

1. Шостак Л.А. Енергозабезпечення України у міжнародних економічних відносинах // Економіка України. – 2007. - №11. – С. 81-87.
2. Стратегія енергозбереження в Україні: Аналітично-довідкові матеріали / За ред. В. А. Жовтянського, М.М. Кулика, Б.С. Стогнія. – К.: Академперіодика, 2006. – Т.1. – 510 с.
3. www.ukrstat.gov.ua - Офіційний сайт Державного комітету статистики
4. Пабат А.А. Енергоекономічні передумови конкурентоспроможності національних енергетичних технологій // Енергетика та електрифікація. – 2007. - №3. – С. 55-62.
5. Сердюк Т.В. Проблема забезпечення України енергоресурсами та диверсифікація їх постачань // Матеріали VII МНПК “Наука і освіта – 2004”. Том 9. Фінансові відносини. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 65-68
6. Стратегія енергозбереження України до 2030 року
7. Підсумки роботи паливно енергетичного комплексу України за 2007 рік // Енергетика та ринок. – 2008. - №1(46). - С. 37-42.
8. Кудря С.О. Шляхи і способи підвищення ефективності розвитку відновлювальної енергетики України // Енергетика та електрифікація. – 2007. - №12. – С. 57-59